

בארות המים

סוכה

בתוס' שם ובכמה ראשונים, אך בדברי ראשונים משמע דאף לרבא לא מכשרינן אלא במקצתו בחוץ עשרים, ויתבאר להלן.

ונחלקו הראשונים במאי איירי סוגיא דהתם, שיטת התוס' בסוגין והתוס' בעירובין צפי' קמא, דסוגיא דהתם מיירי דאיכא בחלק שבחוץ עשרים שיעורא דזילתה מרובה (והא דאמרי' הם אי קלשת הויא חמתה מרובה היינו משום דאי קלשת יתפור הנותר מחמת קלישותו) ואעפ"כ פסולה ללישנא קמא מדרבנן, אך בגוונא דליכא שיעור זילתה מרובה פסולה לכולי עלמא מדינא דהא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר.

אולם התוס' לקמן (ט ז) והתוס' בעירובין שם צפי' בתרא והרבה ראשונים פירשו דמיירי בגוונא דליכא שיעור דזילתה מרובה אלא בזירוף החלק העליון שלמעלה מעשרים ואעפ"כ כשרה ללישנא בתרא (ומדאורייתא לכולי עלמא) ונאמרו כמה דרכים בטעמא דמילתא ויבואר להלן^א.

והתוס' בסוגין נתקשו לשיטתם דמיירי התם בגוונא דאיכא כל מרובה בחלק שחוץ עשרים, דהא בסוגין מכשרינן בסתמא הוצין היורדין למטה מעשרים כל דזילתן מרובה מחמתן, והתם פסלינן ללישנא קמא, וחילקו תוס' דהכא יש לנו להכשיר יותר שיש רוב הוצין וראויין הן להתקיים בקל כך אם היה שם דבר הסומך^ב, וכ"כ התוס' בעירובין שם דבסוגין מיירי 'שיש הרבה הוצין שיכולין להתקיים בקל על ידי סמיכה', ויעוין בחזו"א (סי' קמג סק"ד) דביאר דהתם בעירובין המיעוט התחתון מצד עצמו לא חזי להתקיים מחמת קלישותו ולא מחמת חסרון דבר הסומך גרידא, משא"כ הכא דההוצין עצמן עדין

היתה גבוהה מעשרים אמה והוצין יורדין לתוך כ' אם צלתם מרובה מחמתם כשרה וא"ל פסולה - הרא' עמדו על צ' קושיות עיקריות בסוגין, האחת, לשיטת הראשונים (סי' תריג וסי' תרכז) ודעמיה דסכך פסול פוסל כנגדו, מדוע אין הסכך העליון פוסל את ההוצין. וכן תמהו הראשונים גבי סכך שמקצתו למעלה מעשרים דעירובין (ג א), ולראשונים שפירשו דמיירי התם בגוונא דחלקו התחתון שבחוץ עשרים חמתו מרובה, קשיא אף לשיטת תוס' (ט ז) דאין סכך פסול פוסל כנגדו, דמ"מ היאך מצטרף העליון לשיעורא דזילתה מרובה.

ועוד תמהו הראשונים בסתירת הסוגיות, דבסוגין גבי הוצין מכשרינן בזילתן מרובה ופסלינן בחמתן מרובה, ואילו בעירובין בסכך שמקצתו למעלה מעשרים פליגי תרי לישני אי כשרה או פסולה, וממ"נ אי מיירי התם דחלקו התחתון זילתו מרובה תיקשי מסוגין למאן דפסל, ואי מיירי התם דחלקו התחתון חמתו מרובה תיקשי מסוגין למאן דמכשיר, ומצינו בדברי הראשונים כמה וכמה דרכים בהנך קושיות וכדלהלן.

בסוגיא דעירובין - בסוגיא דעירובין פליגי תרי לישני אליבא דרבה בסכך שמקצתו בחוץ עשרים ומקצתו למעלה מעשרים, ללישנא קמא פסולה מדרבנן ולא אמרינן קלוש דאי קלשת הויא חמתה מרובה מזילתה, וללישנא בתרא כשרה דאע"ג דאי קלשת הויא לה חמתה מרובה מ"מ נעשית זילתה מרובה מחמתה (ופירש רש"י דהא רואין הוא דקאמרינן ולא שקילנא מינה מידי) ורבא מסיק התם דכשרה דחלל סוכה תנן, ובפשוטו לרבא כשרה אף היכא דכל הסכך קאי למעלה מעשרים, כל דחלל הסוכה הוי עשרים מזומנס וכן משמע בסוגיא שם וכן מבואר

^א והחזו"א (סי' קמג סק"ד וסי' קנ"ד) נקט דאין הפלוגתא בהי גוונא מיירי סוגיא דהתם, אלא הוי פלוגתא דדינא, ולכולי עלמא מיירי התם דהסכך הוי בשטח רוב הסוכה בלשון דזילתו מרובה מחמתו ואף בחוץ עשרים, אלא דאותו מקצת שבחוץ עשרים לא עבד אלא כל מועט מרוב קלישותו ודקותו, ופלוגתת הראשונים אי איכא שיעור לאיכות הנל, דהתוס' צפי' קמא ובסוגין נקטי דליכא שיעור לאיכות הנל וכל משהו מיקרי נל, וממילא חשיב זילתה מרובה, אך התוס' צפי' בתרא והראשונים נקטי דאיכא שיעור לאיכות הנל, וממילא אותו מיעוט בחוץ עשרים נידון כחמתה מרובה, אף דהוא בכל שטח הסוכה [ודקדק כן (בסי' קנ"ד) מלשון הר"י מלוניל בעירובין שם] (וע' משנ"ת לעיל).

אולם יש שפירשו דסכך שמקצתו בחוץ עשרים ומקצתו למעלה מעשרים היינו דבמקצת שטח הסוכה הקנים למטה מעשרים ובמקצת שטח הסוכה הקנים למעלה מעשרים, ואף דלא הוי ממש דומיא דקורה, דמ"מ הכא כל הסכך נידון כדבר אחד, וממילא חשיב דמקצתו למעלה מכ' ומקצתו למטה.

וראויין להתקיים אלא דאיהו לא סמכין על כלונסות אלא סמיכתן
בחיבורן לסכך העליון וזוה לא החמירו יעוין שם.

ועוד תירצו תוס' שם, דלרצא מפרזקיא בעירובין שם דפסולה
משום גזירה דילמא משתקיל ולא מידכר י"ל דזהוין ל"ש
הגזירה דמינכר אי מישתקלי [והאחרו] שם זידדו דאף לרצינא
דאמר התם דצסוכה דאורייתא החמירו היינו משום הך גזירה,
אלא דרק צסוכה דאורייתא גזרו, ושייך תי' תוס' אף לרצינא,
אך תוס' נקטי דלרצינא גדר החומרא מדרבנן דצסוכה
דאורייתא לא אמרינן קלוש כיון דאי קלשת הו"א
חמתה מרובה].

ולשיטת ש"ר דסוגיא דהתם מיירי בגוונא דאין בחלק התחתון
שיעור דלילתה מרובה, קשיא איפכא ללישנא בתרא
דהתם דמכשרינן, דא"כ אמאי פסלינן הכא זהוין היכא דאין
זילתן מרובה מחמתן², וכתבו תוס' בעירובין שם דמ"מ
ללישנא קמא ניחא, ולכאו' כוונתם דא"כ איכא למימר דסוגין
אזלא כלישנא קמא דהתם דפסלה [אך ז"צ לכאורה, דהא רצא
מכשיר התם, וצסוגין צסמוך משמע דמודה רצא להך
דינא דהוין].

ותירצו תוס' בעירובין שם דגבי הוין יש לפסול יותר הואיל
ואגודים עליונים והתחתונים זה זוה דאי קלשת יפול
הכל', והיינו דטעמא דמכשרינן היינו מסצרת קלוש, וצכה"ג
דאי קלשינן צפועל יפול הכל, לא שייכא סצרת קלוש (ויש שפי'
צאופ"א ויעוין להלן)³.

ואין זו סצרה הפוכה מתירוצם שם לפי' קמא (כתירוצם צסוגין),
דהרי לפירוש קמא דמיירי צאיכא זילתה מרובה בחלק
התחתון ע"כ דמיירי התם דע"י הקלישות יתפור הנוטר, דהא
אמרי' התם דאי קלשת הו"א חמתה מרובה, ולכ"י כתבו תוס'
דהוין עדיפי דעכ"פ מתקיימין ע"י דבר הסומך, אך לפירושא
צתרא הא דאמרי' התם דאי קלשת הו"א חמתה מרובה היינו
כפשוטו דנוטר רק שיעור חמתה מרובה ולאו משום דיתפור,

וא"כ איכא למימר דמיירי התם דאף אי קלשת לחלק העליון
יתקיים החלק התחתון בלא סמיכה כלל, ולפ"ז שוב איכא למימר
דהוין דהכא גריעי דאי קלשת יפול הכל (עכ"פ בלא סמיכה, ועוד
דמש"כ תוס' דהוין מתקיימין בקל ע"י דבר הסומך לאו דצכרס הוא כן,
אלא דלפירוש קמא איכא לאוקמי הכי) ויעוין צט"ז (סי' תרג סק"צ).

ולכאורה ז"צ דהתינח ללישנא צתרא דהתם דמשמע
דמכשרינן משום טעמא דקלוש, שייכא הך סצרא
דזהוין דאי קלשת יפול הכל לא אמרינן קלוש, אך רצא מכשיר
התם משום דחלל סוכה תנן, וצפשוטו משמע דמכשיר אף בלא
טעמא דקלוש, והרי צסוגין משמע דמודה רצא לדינא דהוין.
ולכאו' ז"ל כדזידדו האחרו' דאף לרצא צעינן טעמא דקלוש,
והא דאמר רצא חלל סוכה תנן אין כוונת רצא דזהו טעם
ההכשר, אלא כוונת רצא לאתויי ראייה מלישנא דמתני', דמשמע
ליה דחלל סוכה תנן וממילא מוכח דאף היכא דכל הסכך למעלה
מעשרים כשרה וכ"ש כשמקצתו צתוך עשרים.

וההשלמה תירץ וז"ל זהוין יורדין שאינן מגוף הסכך, אצל
אם גוף הסכך היה מקצתו למטה מעשרים, אסקינן
צשמעתא קמייתא דעירובין אחד סוכה ואחד מצוי כשרה חלל
סכה תנן חלל מצוי תנן, ומשמע התם, אף על פי דאי קלשת ליה
הוה ליה חמתה מרובה מזליתה עכ"ל, והיינו דאזיל לטעמיה
דטעמא דמכשרינן צמקצת סכך צתוך עשרים ולא אמרינן
דמצטרף סכך פסול צהדי סכך כשר, משום דחלל סוכה תנן דהוי
שיעור צחלל הסוכה (ואף לרצא וכדיצצאר להלן) וכל דתחילת הסכך
צתוך עשרים כולו הוי סכך כשר, וזוה חילק דהיינו דוקא צסכך
אחד ממש, דצכה"ג נמצא דחלל הסוכה הוי עד תחילת הסכך
דהוא צתוך עשרים, משא"כ הוין היורדין נידונים כדצר
צפנ"ע, וכיון דאינן גוף אחד עס הסכך וחמתן מרובה מזליתן,
נמצא דחללה הוי עד גוף הסכך העליון דהוי יותר מעשרים,
וכ"ה צמאירי וז"ל שההוים אינן חשוצים להיות ראויים
להצטרף וכן שהם צדלים מן הסכך לגמרי וצר אחר הוא אצל
מקצת סכך למעלה הכל אחד יעו"ש⁷.

² ויעוין צחזו"א (סי' קמג שם) דייצצ קושית תוס', דהכא זהוין דפסלינן כשממתן מרובה, היינו צגוונא דאין זהוין כלל צרוב שטח הסוכה, ומה
דמכשרינן צסכך שמקצתו למטה מעשרים היינו דוקא כשהוא צכל שטח הסוכה ורק דאיהו קליש וזילו קליש (כשיטתו כנ"ל) וזוה מהני חלקו
העליון לאשוויי כזילתו מרובה, משא"כ גבי הוין, וצדעת תוס' דלא ניחא להו זוה, כתצ החזו"א דנקטו דהא דפסלינן הכא זהוין כשממתן מרובה
מזילתן, מיירי צכל גווי, צין צגוונא דחמתן מרובה משום דהו"ו רק צמיעוט שטח הסוכה, וצין צגוונא דהו"ו צכל שטח הסוכה ורק עוביין קליש יעו"ש.

³ וחקשו דהנה צפשוטו הא דצעינן לטעמא דקלוש, היינו משום דצלא"ה כיון דחלקו העליון של הסכך למעלה מעשרים, דיינינן לכולו כלמעלה
מעשרים, ולכאו' לפ"ז אף זהוין דלילתן מרובה מחמתן צעינן לטעמא דקלוש, וא"כ למאי דכתבו תוס' דזהוין ל"ש קלוש, היאך מכשרינן
כשזילתן מרובה, וי"ל.

⁷ וכן מצויר צפי' רצנו אצרהס מן ההר וז"ל תריך דהתם מיירי צסכך שהוא אחד והסיכוך מתוקן יחד שהוא כגוף אחד, דומיא דקורה שהוא גוף אחד,
והואיל והסיכוך הוא סיכוך אחד ומתוקן יחד כמו שעושין סיכוך, אף על פי שאין מעוצי הסיכוך תוך עשרים אמה אלא כעוצי שער הראש כשירה
שהרי סיכוך נעשה כראוי דחלל ואויר סוכה תנן צצריך שלא יהא אוירה גבוה יתר מעשרים אמה, ואין לאויר סוכה זו יותר מעשרים אמה כו' אצל הכא

בעינין לסברת קלוש, ופרכי' דאי קלשת הוי חמתה מרובה, והיינו דעתיד הסכך להתפזר, ומשני דנעשית זילתה מרובה מחמתה, והיינו דסו"ס צפועל הסכך מתקיים דהא רואין בעלמא קאמרינן כאילו ניטל וכדפירש"י התם.

ולשיטת התוס' בעירובין (צפי' צהרא) והראשונים דמיירי דאין זילתה מרובה אלא צנירוף החלק העליון, מצויר צפשיטות טפי הא דפרכי' אי קלשת הויא חמתה מרובה מזילתה, אך לפי זה צ"צ מאי משני נעשית זילתה מרובה מחמתה, דכיון דאמרינן קלוש ובעינין לדון את החלק העליון כאילו ניטל, היאך תפסינן החבל צשני הקצוות לדון דמ"מ מהני הך חלק להצטרף לשיעורא זילתה מרובה מחמתה.

ולכאור' י"ל דכיון דהכל הוי סכך אחד, לא דיינינן כלל על כל חלק וחלק הימנו האם חמתו מרובה או זילתו מרובה, אלא מעתה כל מקצת ומקצת שבו נידון כזילתו מרובה, ונמצא דאחר דצפועל הסכך העליון קיים, נידון הסכך התחתון כזילתו מרובה מזד עזמו, ויעוין בחזו"א (סי' קמג סק"ד) וז"ל והא דאמר הכי נמי נעשית זילתה מרובה היינו דכיון דהוא חלק מכל הסכך חשיב כל מקצת כמגין ועושה כל עכ"ל (ויעו"ע שם סי' קג סק"ד) ויעוין עוד להלן.

בטעמא דלא אמרינן הא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשור - לקמן (ט ז) תנן העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית כו' אמר רבא לא שנו אלא באילן שזלמו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מזלמו כשרה ופרכי' וכי חמתו מרובה מזלמו מאי הוי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי

זו"ל הר"ן (בסוגין) יש לומר דלא דמי דהוצין יורדין לא חשיבי כסכך הלכך כל שחמתן מרובה מזלמן כמאן דליתנהו דמו מה שאין כן במקצת סכך דחשוב עכ"ל.

והריטב"א (עירובין שם) תירץ וז"ל ויש לומר דשאני התם שההוצין אין להם קיום בפני עצמן ולפיכך אם אין זילתן מרובה מחמתן בטלים לגבי מה שלמעלה, מה שאין כן בזו כי העליון סומך על התחתון ע"כ, והיינו דלעולם כל דמקצת הסכך למטה מעשרים סגי בזה, אלא דשאני הוצין דכיון שאין להם קיום בפני עצמן, ממילא הרי הם בטלים וטפלים לסכך העליון, וחשיב כאילו כולו למעלה מעשרים [ויש שנקטו כן אף בכונת תירוצ' התוס' בעירובין הנ"ל, ויעוין בחזו"א (סי' קמג סק"ד) דביאר תירוצ' התוס' וז"ל הטעם דהוצין כיון דהן תלויין על סכך שלמעלה מעשרים זילי טפי ואין להכשיר רק אי קלשת להו הוי זילתה מרובה עכ"ל].

בסברת קלוש צבוגיא דעירובין משמע לכאורה דהא דמכשרינן סכך שמקצתו למעלה מעשרים (מדאורייתא לכולי עלמא ולחד ליטא אף מדרבנן) היינו משום דאמרינן קלוש, ואין הביאור דאמרי' דל מהכא החלק העליון, אלא דרואין אותו כאילו ניטל (ולכאור' הוא כעין הא דהיתה של קש רואין היתה כאילו היא של מחמת כו' עירובין יג ז ויעו"ע יד א). ולשיטת התוס' צבוגין (ובעירובין צפי' קמא) דמיירי התם בגוונא דאיכא בחלק שבתוך עשרים שיעורא זילתה מרובה, צ"צ לכאורה אמאי בעינן לסברת קלוש, וצפשוטו מצאריס דכיון דהוי סכך אחד ומקצתו למעלה מעשרים, דיינינן ליה ככולו למעלה מעשרים, ולהכי

מיירי שכל הסיכוך הוא למעלה מעשרים אמה, אלא שהוצין היוצאין מן הסיכוך הם יוצאין למטה מעשרים, והם עצמם לא נעשו לסיכוך אלא שירדים מהסיכוך, ואמרינן בזה אם זילתן מרובה מחמתן הווי להו כסיכוך הסוכה, וכגון הסוכה הם נחשבים, ואם חמתן מרובה מזילתן אינם נחשבים כסיכוך הסוכה, שהרי הם יוצאין מהסיכוך ואינם סיכוך והרי כל הסיכוך למעלה מעשרים אמה, ואויר הסוכה וחללה גבוה יותר מעשרים אמה ופסולה עכ"ל.

אולם הראמ"ה שם סיים וז"ל ואיכא מאן דמפרש הא דהוצין יורדים, דוקא בהוצין שאינן מגוף הסכך, אבל אם הם מגוף הסכך כשירה, דהא אסיקנא צריש עירובין דסכך מקצתו למעלה ומקצתו למטה ואפילו צעובי משהו כשירה, כדכתבינן, והעיקר מה שפירשנו, ואפילו יוצאים מגוף הסכך לאו סכך נינהו כו' עכ"ל, וכוונתו לכאור' לדברי ההשלמה, ונראה לכאורה דפירש כוונת ההשלמה, דמיירי בגוונא דההוצין אינן מחוברין כלל לסכך, אלא דמיעט הסוכה למעלה בהוצין (וסמך בקורות וכיו"צ) ולזה דחה דמיירי אף בגוונא דההוצין יוצאין מגוף הסכך, אלא דאעפ"כ לא חשיבי חלק מגוף הסכך, אך לכאורה משמע דזוהי נמי כוונת ההשלמה וכנ"ל.

¹¹ וד"ל המכתם דהכא איירי שהקורות שהסכך מונח עליהן הן למעלה וההוצין תלויין ויורדין למטה, וכיון דעיקרו של סכך הוא למעלה מעשרים, צדין הוא שיצטרף שיהו ההוצין שלמטה לצדן זלמן מרובה, דאי לאו הכי שדינא ליה בשר עיקרו שהוא למעלה, אבל התם שעיקר הסכך וקורותיו שהוא מונח עליהן הן למטה אלא שהעצים מתעבים והולכין למעלה ולפיכך כשרה אפילו אי קלשת ליה למה שהוא למעלה מעשרים הוי חמתה מרובה מזלמו, דשינא ליה נמי כוליה בשר עיקרו עכ"ל, ולכאורה עיקר כוונתו כצברת הריטב"א, דבהוצין כיון דהקורות המחזיקות את הסכך למעלה מכ' ועיקר הסכך נסמך עליהן, נמצא דאין להוצין קיום בפני עצמן אלא ע"י עיקר הסכך הגבוה למעלה מכ', ומהאי טעמא הרי ההוצין נטפלין לעיקר הסכך ונידונים כלמעלה מכ' (ומ"מ דוקא בחמתן מרובה דלא חשיבי, אך זילתן מרובה כיון דחשיבי לא בטלי לעיקר הסכך) משא"כ בסכך שמקצתו למטה, כיון דהקורות למטה, נמצא דאדרבה התחתון הוא העיקר והבסיס לכל, והחלק העליון נטפל לתחתון [והמאירי הביא ד' המכתם וסיים וז"ל דצריס בטלים הם ואל תחוש להם ולא תצנוס אלא שלא לטעות בזה וודאי אף כשאין שם קורות אלא שעצי הסכך נחשבים מדופן לדופן כל שאין בחללה גובה יתר מכ' כשרה עכ"ל, אך למשנ"ת אין כוונת המכתם לקורות דוקא, אלא לדבר הסומך את הסכך, וה"ה כשעצי הסכך נחשבים מדופן לדופן, כל דמקום סמיכתו למעלה אמרי' דהתחתון נטפל לעליון המחזיקו ופסול והיכא דסמיכתו למטה אמרי' איפכא דהעליון נטפל לתחתון המחזיקו].

איכפת לן צמה דחלקו למעלה מעשרים] וזה לשונו פירש ריב"ז א דחלל סוכה תנן דקשיא ליה אפי' זילתן מרובה מחמתן אמאי כשירה והא קמנטרף סכך פסול כדפריך לקמן גזי העושה סוכתו תחת האילן, ופירש דהתם אין שייך לומר סכך פסול דאע"פ שמקצתו למעלה אין שייך לומר סכך פסול דלא הקפידה תורה שלא תהא גזוה למעלה מעשרים אלא על חללה, אבל כשהחלל בתוך עשרים לא איכפת לן בסכך אם הוא גזוה מעשרים עכ"ל.

ובן דקדקו מלשון הרמב"ם (פ"ד מסוכה הי"ג) היתה גזוהה מעשרים אמה והואין יורדין לתוך עשרים אם היתה ללחן מרובה מחמתן יחשבו כגג עצה וכשרה עכ"ל, ומדנקיט דיהשבו כגג עצה משמע דיסוד הדין משום דהכל חשיב סכך אחד עצה ונתמעט חלל הסוכה [וכן מדכיל הרמב"ם התם הך דינא עס דין מיעוט בקרקע הסוכה, משמע דתרוויהו חד דינא נינהו, דעיי' נתמעט חלל הסוכה, אלא דבתצן ועפר המיעוט מלמטה ובהואין המיעוט מלמעלה] וממילא הכל הוא סכך כשר, וכן נראה מלשון המכתם והר"י מלוניל ועוד' ויעוין עוד להלן.

ולשיטת הנך ראשונים, הא דבחמתן מרובה לא מכשרינן מה"ט, היינו משום דכשחמתן מרובה אינן ממעטין את החלל, וחשיב חלל הסוכה עד הסכך העליון, וכדחזינן גזי הואין היורדין לתוך עשרה דכשרה לאציי, ואף רבא דפליג משום דהויא דירה סרוחה בפשוטו מודה דאינן ממעטין ע"ס השיעור אלא דמ"מ פסולה משום דהויא דירה סרוחה [אך הריטב"א דציאר טעמא משום דהעליון טפל לתחתון, הוצרך לחלק דכשחמתן מרובה כמאן דליתנהו דמי ואדרבה בטילי לעליון].

ולבאו' נפק"מ בין הנך דרכים אי חלקו העליון של הסכך יאסר בהנאה מדין עצי סוכה, דלסצרת ר"ת ודעמיה דכיון דלא הוא סכך פסול בעצמותו אינו פוסל כנגדו, בפשוטו משמע דמ"מ איהו עצמו לא הוא חלק מהסכך המכשיר ולא ייאסר בהנאה (ויל"ד) אך לסצרת הריטב"א כיון דצכה"ג נידון ככולו למטה מעשרים, וכן לסצרת הריב"א ודעמיה דהוי דין בחלל הסוכה ולא בעצם הסכך, ממילא הכל הוא סכך הסוכה והרי היא נכשרת ע"י כולו, ונאסר כולו בהנאה.

סכך כשר (ומשני בשחצטן) ונחלקו הראשונים צציאר קושיית הגמ', שיטת התוס' שם דהא דפרכי' הא מטטרף סכך פסול צהדי סכך כשר היינו דוקא היכא דצעינן לזרף הסכך הפסול לשיעור זילתה מרובה, אך היכא דאיכא שיעור זילתה מרובה בסכך הכשר, אין הסכך הפסול שמעליו מצטלו, והוכיחו כן התוס' מסוגין דהיכא דזילת ההואין מרובה מחמתן כשרה ואין הסכך שלמעלה מעשרים פוסלן.

אולם שיטת הראצ"ה (סי' תריג וסי' תרכז) והרצה רא' דסכך פסול פוסל הסכך הכשר שכנגדו [ומשום דעיקר הלל הוא מן הסכך העליון דהחמה פוגעת בו תחילה (משמעות הריטב"א) או משום דכל דאיכא סכך אחר מלצדו חסר צשם סכך דלל ועכ"פ צשם עשוי ללל (ע' ל' הרמב"ן ט ז וצמ"מ פ"ה הי"ב) או מטעמא אחרינא ונת' צמקו"א] ולפ"ז קשיא מסוגין דהיאך מכשרינן צהואין דזילתן מרובה, ומצינו צזה ג' דרכים צדברי הראשונים.

א) הרמב"ן (צמלחמות צא) והריטב"א (צסוגין ולקמן ט צו צעירוצין ג א) והרא"ש (ססי"ד) והרשב"א (עירוצין ג א) ועוד תירצו דשאני סכך גזוה מעשרים דלא הוא סכך פסול בעצמותו וכמ"ש התוס' שם צסו"ד צשם רצנו תם, ולהכי אינו פוסל כנגדו [ומשמעות התוס' צשיטת ר"ת דמהאי סצרא ראוי אף להצטרף לשיעור זילתה מרובה להכשיר ורק הואין גריעי ויעוין להלן] אך לכאו' למשמעות הראשונים דטעמא דסכך פסול פוסל כנגדו היינו משום דאין התחתון מיצל או עשוי ללל, אין לחלק צזה.

ב) הריטב"א צסוגין כתב דהכא צהואין שזילתן מרובה, וכן צסכך שמקצתו למעלה מעשרים, אין צריך להך סצרא, אלא 'כיון שהכל גוף אחד ויש לתחתון חשיבות וראוי לסכך הרי הוא גורר אחריו [זה] שלמטה ממנו את שלמעלה ממנו לעשותו כמוהו דהא חלל סוכה תנן', והא דצהואין דחמתן מרובה לא אמרינן כן ציאר הריטב"א שם כיון 'שאניס עומדים בעצמם ותלויין למעלה, כי לא הוו זללתן מרובה מחמתן לית להו שום חשיבות וצטילי כמאן דליתנהו וכאלו כל הסכך למעלה מעשרים'.

ג) הריב"א (הוצא צאור זרוע סי' רפב) תירץ צאופן אחר, דלרצא דחלל סוכה תנן לא דיינינן כלל על גזוה הסכך אלא על חלל הסוכה, והכא ליכא חלל יותר מעשרים [ואין הטעם כצצרת הריטב"א דכל הסכך נידון כלמטה מעשרים, אלא דלא

¹ לשון הרי"מ מלוניל אס זלחת מרובה מחמתה כשרה, דכוליה כסכוך עב דמי, ואף על פי שמקצת הסכוך למעלה מכ' אמה לא מיפסיל צהכי אלא בחלל שהוא גזוה למעלה מכ' אמה [אס מרובה חמתן מזילתן כמאן דליתנהו דמו ואין לכך [שם] סכך אלא אותו שהוא למעלה מכ' אמה עכ"ל, וז"ל המכתם דחשבינן ליה לסיכוך כאילו הוא עצה מלמעלה עד למטה לסוף ראשי ההואין, ולפיכך כשרה אעפ"י שמקצתה למעלה מעשרים אמה, דחלל סוכה תנן עכ"ל, וז"ל רצנו ירוחם (כ"ח ח"א ד"ג ע"א) דחשבינן אותן ההואין היורדין כמו סכוך עב והוי מקצת הסיכוך למעלה מעשרים ומקצתו למטה מעשרים ואין בחלל הסוכה עשרים וכשרה כדאמרינן צעירוצין דחלל סוכה תנן כמו שכתבתי למעלה ודוקא שאותן ההואין היורדין זללתן מרובה מחמתן דאז חשבינן לההוא סכוך עב אבל אס חמתן מרובה מזללתן אינן סכוך ופסולה עכ"ל, וכ"ה צפירוש רצינו אצרהס מן ההר יעוין שם ויעוין עוד צפסקי הריא"ו.

דחדיית האי טעמא, ומהאי טעמא צפשוטו מכשיר רבא אף היכא דכל הסכך למעלה מעשרים צממוס, אף רבא לא אכשר אלא במקצת סכך למטה מעשרים, וע"כ דלדידיה גובה סכך תנן ולא חלל סוכה.

ולכאורה ז"ל כדלדידו האחרו' (ע' חזו"א סי' קמג סק"ה) דאין כוונת רבא לבאר טעם הדין אלא רק להוכיח הדין מלישנא דמתניתין, ומעתה יש לומר דאדרבה לכולי עלמא עיקר הדין הוי בחלל הסוכה ולא בצכך עצמו, אלא דלרבה שיעור חללה עשרים חסר משהו, וחלל עשרים הוא שיעור הפסול, ולהכי צעי מקצת סכך צחוך עשרים [אלא דז"צ דהא משמע בגמ' דצעינן לסברת קלוש, ואי עיקר השיעור נאמר על החלל לא צעינן כלל לסברת קלוש, ויתכן דלהו"א שיעור עשרים הוי בגובה הסכך ואתינן עלה רק מטעמא דקלוש, ולהו"א אכן הוי מצי למיפרך דהא מאטרף סכך פסול צהדי סכך כשר, אלא דלמסקנא דמשני נעשית זילתה מרובה יתכן דשוב לא צעינן לסברת קלוש אלא טעמא משום דחלל סוכה תנן ואף לרבה וכדנכתבאר (ויעוין בחזו"א שם ססק"ה, הו' צהע' לעיל).

ד) הראב"ה (סי' תר) תירץ וז"ל היתה גבוהה מעשרים והואין יורדין לתוך עשרים אם זילתה מרובה מחמתה כשירה, ולא דמי לההיא דפרק קמא דעירובין, דההואין הם כסכך אחר, ומיהו צכאן מעורב הסכך פסול עם הכשר וצטל הפסול, כדאמרין לקמן, בשחצטן אצל אם לא חצטן פסול דהא מאטרף סכך פסול עם הכשר עכ"ל.

ולכאו' ציבור דצרי, דפירש הא דמשני (ט ז) צשחצטן היינו דכל דהשפיל ועירב הסכך הפסול עם הכשר, אף דאכתי ניכר הוא, צטל הסכך הפסול צרוצ ומאטרף להשלים שיעור זילתה מרובה (וכעין פירוש רש"י) וה"נ צסוגיא דעירובין כיון דהוי סכך אחד ממש דמקצתו למטה ומקצתו למעלה, הוי

בסכך שמקצתו למעלה מעשרים - צסוגין גצי הוואין מכשרינן רק היכא דזילתן מרובה, אף צעירובין (ג א) מכשיר רבה (לז"צ ומדאורייתא אף לז"ק) סכך שמקצתו למעלה מעשרים, ולהרבה ראשונים היינו אף היכא דחלקו התחתון חמתו מרובה, דמ"מ חלקו העליון מאטרף להשלים לכשיעור, ועמדו התוס' והראשונים דהיאך מאטרף הסכך העליון דלמעלה מעשרים והא הוי סכך פסול, ומצינו צזה ד' דרכים צדצרי הראשונים (ג' מהם כג' הדרכים הנ"ל גצי הוואין צטעמא דאין הסכך העליון פוסל כגדו).

א) התוס' צעירובין שם תירצו דסכך למעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול ממש, ומהאי טעמא מאטרף אף להכשיר [ולמשמעות תוס' (ט ז) צשם ר"ת אף צצ' סככים מופלגין מאטרף להכשיר, ויעוין במלחמות (צ א מדפה"ר) דפליג צזה דדוקא צסכך אחד מאטרף להכשיר מה"ט ויעו"ש צש"ר].

ב) הריטב"א צסוגין תירץ כצברתו הנ"ל, דכל דהוי סכך אחד ומקצתו צחוך עשרים, כיון דהתחתון סומך את העליון והעליון נטפל לו, נידון הכל כמונח למטה מעשרים!

ג) ההשלמה תירץ וז"ל כי תימא, כיון דאי קלשת ליה הוה ליה חמתה מרובה מזלתה, אמאי כשרה, והא מאטרף סכך פסול צהדי סכך כשר, איכא למימר כיון דחלל סוכה תנן, וחלל אין צה עשרים אמה, אין כאן סכך פסול עכ"ל (והעתק צמכתם ועוד) והוא כתירוך הריצ"א ודעמיה גצי הוואין, דכיון דחלל סוכה תנן, כל דהחלל אינו יותר מעשרים, הרי כל הסכך כשר וליכא סכך פסול כלל^א.

אלא דצפשוטו משמע דהיינו דוקא למאי דקי"ל כרצא דחלל סוכה תנן (וכ"נ מד' הריצ"א שם) אולם מדצרי ההשלמה מצואר דאף לרבה כן הוא, וז"צ דלכאורה משמע דרק רבא הוא

^א אלא דז"צ לפ"ה הא דמשמע לכאו' צסוגיא דעירובין דצעינן לסברת קלוש, ועכ"פ להו"א, ולכאורה כיון דהכל נידון כלמטה מעשרים למאי צעינן לסברת קלוש, אלא דצאמת עיקר הא דאמרין קלוש ז"צ, דהא אדרבה מצרפינן ליה לשיעור זילתה מרובה (ויעוין משנ"ת לעיל).

ויתכן לדון, דנהי דהעליון נטפל לתחתון וצדינן לכולו צתר למטה ונידון ככולו למטה מעשרים, ומהאי טעמא חשיב דאיכא שיעור זילתה מרובה למטה מעשרים, מ"מ החלק העליון נידון גם כמונח צמקומו למעלה, דהך סברא דשדינן ליה צתר למטה מהניא רק לדונו כנמצא גם למטה, אף אכתי הוא נידון גם כנמצא צמקומו האתימתי למעלה, וממילא אי לאו סברת קלוש, כיון דהוי גם למעלה מעשרים וגם למטה מעשרים, י"ל דגרע, ולזה צעינן לסברת קלוש, דעי"ז נידון כולו רק כלמטה מעשרים, ויעוין עוד להלן צתי' ההשלמה.

^ב ויעוין בחזו"א (סי' קמג סק"ה) וז"ל מקצת סכך תוך עשרים לא גרע מדפנות מגיעות לסכך דלרבה כשר כו' ויש מקום לומר דגם לרבי זירא דאמר דלמעלה מעשרים אמה ליכא זל סכך מ"מ כל שהסכך מקצתו למטה כולו כשר, וכן לרבא דאמר משום קציע כיון דמקצתו למטה צמקום שאפשר לעשות עראי סגי, ואפשר דזו כוונת הגמ' ע"כ נעשית זלתה מרובה עכ"ל (ולכאו' לפ"ז למסקנא לא צעינן לסברת קלוש) יעו"ש עוד, ויעוין בחזו"א (סי' קג סק"ד) יש לומר כיון דמקצת כל השטח תוך עשרים אין כאן פסול כלל, דלא שייך למיפסל לכל הני טעמי דמפרשי אמוראי לעיל עכ"ל.

^ב אלא דרש"י פי' דמעורבין עם הסכך הכשר ואין נראין צעין ויעו"ש צריצ"א וצרון, אף הראב"ה (סי' תרטו) כתב וז"ל שמעינן ממתניתין דצשחצטן כשירה אפילו אם הסכך פסול על גצי הכשר הקצה, כדתנן וסיכך על גבה, משמע שהגפן סיכך על גבה של סוכה עכ"ל, ומשמע דאף אם אין מעורבין ממש, כל דצצטן והצמידן זה לזה צטל המועט צמרובה.

כחצטן ולהכי צטל חלקו העליון בחלקו התחתון ומצטרף להשלים שיעורא דלילתה מרובה (וימכן דאף בגוונא דחלקו העליון מרובה ואמ"ל) ומשא"כ צהו"ץ היורדין מתוך הסכך 'ההו"ץ כסכך אחר הן' דאינן דבר אחד עם הסכך וגרע אף מחצטן דהדלה את הגפן, ולהכי צעינן דיהא צהו"ץ שיעורא דלילתן מרובה [ואף דשיטת הראצ"ה דקושיית הגמ' הא מצטרף סכך פסול צהדי סכך כשר היינו אף בגוונא דהסכך הכשר לילתו מרובה, מ"מ יש לומר דחצטן מהני גם בגוונא דהסכך הכשר חמתו מרובה, דמ"מ הסכך הפסול צטל צרוב, אך יעוין צראצ"ה (ס"י תרכז)].

מלשון רצנו ירוחס (נ"ח ח"א דנ"ד ע"א) וז"ל פי' עשרים חלל הסוכה כדאמרינן בעירובין חלל סוכה תנן וכאשר אפרש למטה דאפילו מקצת הסכך למעלה מעשרים כשרה כו' הו"ץ מן הסיכוך יורדין למטה מכ' צעינן שאינו נשאר בחלל הסוכה עשרים כשרה, פי' דחשבינן אותן ההו"ץ היורדין כמו סכוך עב והוי מקצת הסיכוך למעלה מעשרים ומקצתו למטה מעשרים ואין בחלל הסוכה עשרים וכשרה כדאמרינן בעירובין דחלל סוכה תנן כמו שכתבתי למעלה כו' עכ"ל, וכן משמעות בעל העיטור (הל' סוכה דע"ט ע"ב) סכך מקצתה למעלה מעשרים מקצתה למטה מ"מ כשרה כדאיחא צפ"ק דעירובין חלל סוכה תנן חלל מצוי תנן עכ"ל, וכ"כ מלשון המכתם צסוגין ולעיל (ב' א').

בדברי רבא דחלל סוכה תנן - בעירובין שם מסיק רבא זה וזה כשר חלל סוכה תנן חלל מצוי תנן, ונחלקו הראשונים צביאור דצרי רבא, שיטת התוס' (עירובין שם) דלרבא כשרה אף היכא דכל הסכך למעלה מעשרים כל דאין חלל הסוכה יותר מעשרים, וזוהי עיקר כוונת רבא חלל סוכה תנן, דשיעורא דלמעלה מעשרים נאמר על חלל הסוכה, וכן מצואר צרצ"א וצרא"ש (צתוספותיו וצפסקיו) וצר"ץ בעירובין שם, ולכא"ו כן משמעות הסוגיא שם דמסקינן אמר ליה רב פפא לרבא תניא דמסייע לך מצוי שהוא גבוה מעשרים אמה יותר מפתחו של היכל ימעט והיכל גופו חללו עשרים.

וכן נראה לכא"ו מלשון רצנו אצרהם מן ההר צסוגין 'אסיקנא צריש עירובין דרבא דהוא צתרא צבירא ליה חלל סוכה תנן חלל מצוי תנן, ואם היה מקצת סכך למעלה מעשרים אמה ומקצתו למטה מעשרים אמה כו' סוכה כשירה ומצוי כשר ואף על גב דאי קלשת לה הויא חמתה מרובה מצילתה' עכ"ל (ויעוין צלשונו לעיל שם).

ונתקשו התוס' והראשונים עפ"ז צלישנא דסוגין הו"ץ יורדין לתוך עשרים, דמשמע דצעינן דירדו ההו"ץ לתוך עשרים, ויתרנו התוס' והרא"ש שם דלאו דוקא אלא יורדין לתוך הכשר עשרים קאמר יעו"ש.

ויעוין עוד צלשון הריצ"א צסוגין וז"ל איכא למידק מהא דאמרינן צפ"ק דעירובין מקצת סכך למעלה מעשרים ומקצתו למטה מעשרים כשרה ואף על גב דאי קלשת ליה לסלק מה שלמעלה מעשרים הוי אידך חמתו מרובה מצלתו משום דחלל סוכה תנן כו' ופרכינן הכא נמי גצי סוכה ע"כ השתא מיהת צלתה מרובה מחמתה, ואסיקנא דאחד זה ואחד זה כשר דחלל מצוי תנן וחלל סוכה תנן, אלמא ההיא דהתם כל היכא דקלשת ליה למה שלמעלה הוי מה שלמטה חמתה מרובה מצלתה כו' עכ"ל, ומשמע דאף למאי דמסקינן דחלל סוכה לא מכשרינן אלא היכא דמקצתו למטה מעשרים, ויעוין עוד צלשון הרא"ה.

ובדעת הר"ן הרא"ש צמכילתין (ס"ג) נחלקו האחרו', דמשמעות המג"א (ס"י תרג סק"ב) צדעתם דהו"ץ גריעי וצעינן דירדו לתוך עשרים וכן פירש הפמ"ג צכוונתו, והחזו"א (צכ"י קמג סק"ה) נקט כן צכוונת הר"ן ויעו"ש דציאר טעמא דמילתא (ויעוין עוד צט"ז שם ססק"ב) ויש דקדקו כן גם מלשון הרמב"ם (פ"ד מסוכה הי"ג) הו"ץ יורדין לתוך עשרים.

וז"ל ההשלמה צסוגין (והעתיקוהו גם המכתם והמאורות) וכי תימא כיון דאי קלשת ליה הוה ליה חמתא מרובה מצלתה, אמאי כשרה והא מצטרף סכך פסול צהדי סכך כשר, איכא למימר כיון דחלל סוכה תנן וחלל אין צה עשרים אמה אין כאן סכך פסול עכ"ל.

אולם שאר האחרו' נקטו דאף דעת הרא"ש והר"ן צמכילתין דדין הו"ץ כדין סכך צזה וכן נקט החזו"א צמקו"א (ס"י קג ססק"ד) צדעתם וכתב דאין צצרא לחלק צזה צין הו"ץ לסכך ויעוין צשעה"ז (ס"י תרג סק"ח), ולכא"ו אף מלשון הרמב"ם ליכא ראייה, דיש לומר דהעתיק לישנא דגמ' כדרכו, וכשם דצגמ' מציינן לצרושי דיורדין לתוך הכשר עשרים קאמר ה"נ יתפרש לישנא דהרמב"ם.

ויעוין צרצ"א (עירובין ג' א') דנראה דאחי לצפוקי מהך שיטה וז"ל כי קאמר רבא וזו כשרה לאו אמקצת צתוך עשרים ומקצת למעלה מעשרים צלחוד קאי דהא לדידיה אף על פי שאין ממנו צתוך עשרים כלל כשרה, וצדין היה שיאמר רבא אפילו אין ממנו כלל צתוך עשרים כשרה, אלא כיון דסיים צמלתיה ואמר חלל סוכה תנן חלל מצוי תנן הרי זה כאלו פירש ואמר כן עכ"ל, אך נראה דהך ראשונים לא ניחא להו צזה, ודייקו מהא דאף רבא

אולם מדברי הרבה ראשונים נראה דאף רבא לא הכשיר אלא היכא דמקצת הסכך צתוך עשרים, דאהא קאי אסכך שמקצתו צתוך עשרים ומקצתו למעלה מעשרים, וכן נראה

בהדי סכך כשר - התוס' לקמן (ט ז) ובעירובין (ג א) דחו דאיכא לאוקמי אף בגוונא דאין זילתה מרובה אלא צנירוף הסכך העליון, ואעפ"כ מכשרינן, דסכך למעלה מעשרים לא חשיב כסכך פסול ושפיר מצטרף אף למעלה מכ', וצדרי התוס' (ט ז) משמע דאף צ' סככים חלוקין אמרי' כן וכגון בסוכה שתחת הסוכה והעליונה גבוהה מעשרים (ועכ"פ בגוונא דהעליונה חממה מרובה) וכן נקטו האחרו' שם בצוונתם.

אולם שיטת הרמב"ן (צמלחמות ז א מדפה"ר) והריטב"א (ט ז) ודעמייהו דנהי סכך למעלה מעשרים לא חשיב כסכך פסול, היינו דוקא לענין דאינו פוסל סכך כשר שכנגדו, אך מ"מ אינו מצטרף להשלים לשיעורא דזילתה מרובה מחמתה [היכא דהו' ז' סככים מופלגים, אך בסכך אחד שמקצתו למעלה מעשרים מצוואר צרמב"ן דמהני אף להשלים לשיעור וכנ"ל, וכן מצוואר צריטב"א בסוגין צסס תוס'] וכתב הריטב"א דזוהי נמי שיטת ר"ת יעו"ש.

לא הכשיר אלא היכא דמקצתו בתוך עשרים, וכדמשמע נמי ליטנא דסוגין הו"ן יורדין לתוך עשרים, וכדעמדו התוס' והרא"ש.

ולכאורה נראה דביסוד הדין מודו כל הנך ראשונים דלרצא ראוי להכשיר אף היכא דחלל הסוכה עשרים, והסכך מצומצם למעלה מעשרים חמה, אלא דמ"מ אי אפשר לצמצם (ולא סברי הך ספק ספיקא דתוס' חולין כח ז בכורות יז ז די"ל דהוי כשם אחד וכן לא חשיב רוב ואכ"מ) וממילא ע"כ בעינן דיהא מקצת הסכך בתוך עשרים (וכע"ז לידדו האחרו' זישוב ד' רש"י בסוגין דנקיט דשיעור הכשר סוכה שבעה טפחים ומשהו דנקיט הך משהו משום דא"א לצמצם) ויעוין בלשון רבנו אברהם מן ההר דמשמע כן.

תד"ה והוצין, וע"כ פי' לפי שלא היה יכול להתקיים הסכך בתוך עשרים כו' דאין לפרש אפילו היה מתקיים כך הוה ליה חמתו מרובה שבזה לא היו מכשירין אינך אמוראי כו' הוה ליה סכך פסול מצטרף